

VN/35482/2024
VN/35482/2024-UM-79

15.7.2026

Utrikesministeriets utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till ny självstyrelselag för Åland

Justitieministeriet har begärt utrikesministeriets utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till ny självstyrelselag för Åland.

Justitieministeriet tillsatte i januari 2025 en gemensam tjänstemanna- och sakkunnigarbetsgrupp bestående av företrädare för ministerierna och Ålands landskapsregering för att bereda ett förslag till ny självstyrelselag för Åland. Därtill tillsattes en referensgrupp på hög nivå till stöd för och uppföljning av arbetsgruppens arbete. Arbetsgruppen har nu slutfört sitt arbete. Arbetsgruppens förslag till regeringens proposition har utarbetats på basis av tidigare utredningsarbete och resultaten av tidigare remissbehandlingar. Förslaget utgör arbetsgruppens förslag och kan förutsätta fortsatt behandling. Den fortsatta beredningen sker i samarbete och dialog mellan riket och Åland såväl på tjänstemanna- som politisk nivå efter att betänkandet publicerats och med beaktande av remissvaren. Propositionen ändrar inte självstyrelsens nuvarande ställning i statsförfattningen, men syftar till att förtydliga självstyrelselagens nuvarande förhållande till grundlagen.

En företrädare för utrikesministeriet har deltagit som sakkunnig i arbetsgruppen. Utrikesministeriet koncentrerar sitt utlåtande på det föreslagna kapitel 10 och anför följande:

Allmänna synpunkter på processen för internationella förpliktelser

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ska reformen av Ålands självstyrelse fortsätta. Enligt regeringsprogrammet ska Ålands självstyrelse utvecklas och värnas genom gott samarbete och dialog med Ålands landskap. Mot denna bakgrund har man även strävat efter att se över och utveckla kapitlet om internationella förpliktelser (nya kapitel 10), samtidigt som de befintliga strukturerna och förfarandena i största möjliga utsträckning bevaras.

Informationsskyldigheten om pågående förhandlingar kvarstår oförändrad (nya 63 §). På motsvarande sätt kvarstår Ålands rätt att göra framställning hos statsrådet beträffande internationella förpliktelser (nya 64 §). Däremot har Ålands rätt att delta i förhandlingar om internationella förpliktelser stärkts (nya 65 §). Enligt gällande självstyrelselag har Åland haft rätt att delta i

förhandlingar endast om särskilda skäl förelegat. Detta har gällt både frågor som 1) hör till Ålands behörighet och 2) frågor som inte hör till Ålands behörighet men är av särskild betydelse för Åland. I det nya förslaget har deltaganderätten stärkts beträffande frågor som hör till punkt 1), dvs Ålands behörighet, så att Ålands regering på begäran ska ges möjlighet att delta i förhandlingarna utan särskild motivering, om deltagande är möjligt i det aktuella förhandlingsorganet. I motiveringen konstateras att företrädare för Ålands regering deltar som en del av Finlands förhandlingsdelegation. Förhandlingsdelegationen företräder hela Finland och dess ståndpunkt ska samordnas. Utrikesministeriet anser att Ålands ståndpunkt ska klarläggas genom informationsskyldigheten enligt 63 § oberoende av om Ålands regering deltar i delegationen eller inte, så att ståndpunkten kan beaktas i förhandlingarna och så att en regional reservation vid behov kan göras om Åland inte kan godkänna förpliktelsen.

Bestämmelsen om ikraftträdandet av en internationell förpliktelse förblir oförändrad (den nya 66 §). I motiveringen till paragrafen redogörs det också ingående för möjligheten till en regional reservation, ”om den internationella förpliktelsens bestämmelser gör det möjligt och folkrätten det medger samt om lagtingets behandlingstidtabell så kräver”. I motiveringen konstateras det att ”uteslutande statsledningen har behörighet att ge en regional reservation med stöd av 93 § i grundlagen och ett bifall av riksdagen eller lagtinget krävs således inte.” Utrikesministeriet understöder att texten om regionala reservationer tas in och betonar möjligheten att lämna regionala reservationer, även om detta inte har gjorts i stor utsträckning i nuvarande praxis. Utrikesministeriet föreslår dock att de ovan citerade meningarna delas upp i två delar, av vilka den första behandlar förbehållet med tanke på folkrätten och den andra nationella situationer till exempel enligt följande: ”Om bestämmelserna i en internationell förpliktelse möjliggör det och internationell rätt i övrigt tillåter det, kan Finlands statsledning i enlighet med 93 § i grundlagen besluta om ett regionalt förbehåll för Ålands del. Ett förbehåll kan bli aktuellt om behandlingstidtabellen för lagtinget kräver det eller om lagtinget har behandlat ärendet men inte gett sitt samtycke.” För det andra fäster utrikesministeriet uppmärksamhet vid att det i motiveringstexten konstateras att Finlands statsledning beslutar om det regionala förbehållet. Utrikesministeriet anser att motiveringstexten också bör kompletteras så att beslutet som utgångspunkt fattas av republikens president med stöd av 93 § i grundlagen eftersom ärendet gäller yttre förbindelser. Behovet av riksdagens samtycke kan dock inte helt uteslutas i alla situationer.

Utrikesministeriet föreslår dessutom att man överväger att bibehålla momentindelningen i den gällande lagen. Propositionsutkastets paragrafdel innehåller två moment, men motiveringsdelen följer den nuvarande momentindelningen.

Delegering av fördragsmakt

Åland ska enligt förslaget också ha möjlighet att efter att ha fått ett särskilt bemyndigande förhandla om internationella förpliktelser samt godkänna och sätta dem i kraft. Utrikesministeriet betonar att förslaget endast gäller en situation där förpliktelsen hör till Ålands lagtings lagstiftningsbehörighet och endast gäller Åland och den andra parten, vilket innebär att förfarandet endast är möjligt för bilaterala avtal. Utrikesministeriet betonar att bemyndigandet innebär en bedömning från fall till fall.

Ärendets förhållande till grundlagen beskrivs i avsnittet om lagstiftningsordningen. Utrikesministeriet instämmer i den föreslagna bedömningen, men konstaterar som tillägg följande: Enligt 93 § 1 mom. i grundlagen hör ledningen av utrikespolitiken till republikens president i samverkan med statsrådet. Enligt självstyrelselagen hör förhållandet till främmande makter till rikets behörighet,

och avsikten är inte att ändra detta genom den nya självstyrelselagen. Utrikesministeriet anser således att delegeringen av behörigheten att ingå avtal hör till rikets lagstiftningsbehörighet, vilket innebär att det är möjligt att utfärda bestämmelser om själva delegeringen genom rikslag och inte genom självstyrelselag. Utrikesministeriet anser det dock motiverat att bestämmelser om helheten finns i självstyrelselagen med beaktande av att de föreslagna nya 67–68 § innehåller bestämmelser om förfarandet, inklusive sättande i kraft genom lagtingets författningar.

Ålands ansvar för internationella förpliktelser

Den nya självstyrelselagen innehåller bestämmelser om Ålands ansvar för internationella förpliktelser (69 §), Ålands rätt till genmäle (70 §) samt möjlighet till jämkning av ansvarsbelopp (71 §). Utrikesministeriet anser att förslagen är motiverade.

Utrikesministeriet fäster uppmärksamhet vid formuleringen i den föreslagna 69 §, enligt vilken Ålands regering svarar för att de internationella förpliktelser som avses i 66–68 § verkställs på Åland och ekonomiskt ansvarar för ett otillräckligt genomförande av en sådan förpliktelse. I paragrafen hänvisas således endast till avtal som Åland förhandlat fram, vilket på ett vilseledande sätt kan ge en bild av att Åland inte ansvarar för verkställigheten på Åland av avtal som Åland har godkänt i enlighet med förfarandet i den nya 69 §. Utrikesministeriet föreslår att paragrafen preciseras till denna del.

Utrikesministeriet påpekar att paragrafhänvisningen i den sista meningen i den föreslagna 70 § är felaktig, dvs. att det i den bör hänvisas till 66 § i stället för 69 § enligt följande: "Åland har motsvarande rätt att försvara sina intressen i fråga om internationella förpliktelser som Åland har godkänt i enlighet med 66 §, när förhandlingarna eller tvisten gäller verkställighet på Åland." Paragrafen innehåller också en hänvisning till den nya 80 § som gäller Ålands ställning i överträdelseförfaranden som inletts av Europeiska kommissionen och i ärenden som gäller fördragsbrott. Motsvarande principer tillämpas också i de situationer som avses i den nya 70 §.

Ålands område och behörighet i den ekonomiska zonen

I betänkandet av arbetsgruppen för självstyrelselagen ingår ett stycke om Ålands behörighet i den ekonomiska zonen. Utrikesministeriet deltog intensivt i den behandling av ärendet som beskrivs i betänkandet och instämmer i att en fördelning av behörigheten inom den ekonomiska zonen skulle förutsätta en mer detaljerad granskning och beredning av sektorspecifika författningar än vad arbetsgruppen hade möjlighet till.

I utkastet till proposition ingår också avsnitt 2.4 som gäller Åland. I avsnittet redogörs det för beredningen av lagen om Finlands ekonomiska zon på motsvarande sätt som i betänkandet. I avsnittet redogörs dessutom för arbetet i arbetsgruppen för Ålands demilitariseringsgränser samt handräckning inom den demilitariserade zonen. Utrikesministeriet konstaterar att dessa stycken beskriver nuläget. Ålands folkrättsliga ställning beskrivs allmänt i avsnitt 2.3, där också Ålandsexemplet och arbetet i kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering har lyfts fram.

Propositionen innehåller ett förslag till en ny 3 § som inte har motsvarighet i de tidigare självstyrelselagarna. Bestämmelsen innehåller ett konstaterande om Ålands ställning som ett demilitariserat och neutraliserat område i enlighet med folkrätten. Utrikesministeriet betonar, såsom det konstateras i motiveringen till paragrafen, att syftet med paragrafen inte är att ändra den

rådande situationen, utan att den endast är konstaterande. Själva demilitariseringen och neutraliseringen är en följd av de internationella fördrag som Finland har förbundit sig till. Ålands demilitarisering och neutralisering har ansetts ha en etablerad regional, europeisk sedvanerättslig ställning.

Det föreslås att bestämmelsen om Ålands område tas in i 4 § och motsvarar gällande 2 §. I 1 mom. beskrivs Ålands territorium. I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att utvidga Ålands behörighet utanför territorialvattengränsen. Eftersom Åland för närvarande inte har behörighet utanför territorialvattengränsen föreslår utrikesministeriet att det i den finska versionen av 2 mom. för tydlighetens skull stryks ”dessutom (lisäksi)”.

Enligt utrikesministeriets uppfattning hänvisas det i sista stycket i detaljmotiveringen till 4 § närmast till den tilläggszon som avses i artikel 33 i FN:s havsrättskonvention.

Lagstiftningskontroll

Enligt det nya 31 § 3 mom. ska det vid övervakningen av lagtingslagens förhållande till grundlagen beaktas att lagtinget inom ramen för sin lagstiftningsbehörighet ska meddela behövliga föreskrifter för att grundlagen ska iakttas och för att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses. Vid lagstiftningskontrollen ska det dessutom beaktas att fullgörandet av de skyldigheter som följer av Europeiska unionens grundfördrag ankommer på lagtinget till den del det hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet.

I motiveringen konstateras det att den föreslagna nya 31 § gäller lagtingslagar som gäller genomförande av olika EU-rättsakter, men det kan också vara fråga om mer allmänna krav som följer av EU-fördragen. Utrikesministeriet understryker och anser det viktigt, såsom det konstateras i motiveringen till den nya 31 §, att den föreslagna bestämmelsen inte gäller andra internationella avtal. Till denna del föreslås det inga ändringar i etablerad praxis enligt vilken vetorätt kan utövas om lagtingslagen står i strid med ett fördrag. Orsaken är då att lagtinget anses ha överskridit sin lagstiftningsbehörighet, eftersom förhållandet till främmande makter hör till rikets behörighet. Utrikesministeriet betonar för tydlighetens skull att detta också gäller människorättskonventioner.

Enligt 33 § i förslaget förblir grunderna för republikens presidents vetorätt oförändrade i lagförslaget och de hänför sig till överskridande av behörighet samt till statens yttre och inre säkerhet. Utrikesministeriet understöder detta förslag.

Rättschef

Kaija Suvanto

Enhetschef

Maria Guseff